

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНА ТА СТИЛІСТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНОЇ СПЕЦИФІКИ У НЕВЛАСНЕ-ПРЯМОМУ МОВЛЕННІ

Попова Анастасія Володимирівна

здобувачка вищої освіти ННІ права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Козубай Інна Віталіївна

ORCID ID: 0000-0001-9667-8446

старший викладач кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Синтактико-стилістичне явище чоловічого невластного-прямого мовлення та жіночого невластного прямого мовлення об'єднує в собі граматичні параметри з експресивно-емоційною напругою, завдяки чому воно займає чільне місце у сфері прагматистичних засобів. Прагматика вивчає особистісний фактор жінки-письменниці у чоловічому невластному-прямому мовленні порівняно з жіночим, аналізуючи вербальну поведінку персонажів чоловіків і персонажів жінок та їхні індивідуальні гендерно марковані стратегії й тактики.

Поняття комунікативної стратегії визначається як оптимальна реалізація намірів мовця для досягнення конкретної мети спілкування. Ця стратегія реалізується через відповідні комунікативні тактики – визначені лінії поведінки на певному етапі комунікативної взаємодії, спрямовані на отримання бажаного ефекту чи запобігання ефекту небажаного; мовленнєві прийоми, які дозволяють досягти комунікативної мети [2, с. 36].

Гендерні стратегії й тактики мовленнєвого спілкування відображаються в чоловічому та жіночому невластному-прямому мовленні, зокрема, у мовленнєвих актах персонажів-чоловіків і персонажів-жінок, які є складовими фрагментами, формуючими жіночий художній дискурс. Для аналізу використовується класифікація мовленнєвих актів Дж. Серля, яка базується на ілокутивній меті і включає репрезентативи, директиви, комісиви, експресиви та декларативи. Аналізу піддаються як прямі, так і непрямі мовленнєві акти [3, с. 47].

У результаті аналізу чоловічого та жіночого невластного-прямого мовлення було виявлено чотири типи непрямих мовленнєвих актів: експресиви, директиви, репрезентативи та комісиви. Висока частотність вживання непрямих мовленнєвих актів свідчить про те, що в стилі мовлення авторок притаманна ухильність, прагнення завуалювати істинні наміри, уникнути відкритої директивності, наполегливості та спонування [4, с. 72].

Серед експресивно-виражальних засобів у чНПМ vs жНПМ, в основі яких лежать повтори, провідне місце належить анафорі. Так, анафоричний повтор збільшує семантичний обсяг мовних одиниць, що підсилює емоційне сприйняття твору:

«She said to herself: "He doesn't. He doesn't even know why I'm going.» «I know a lot more than you think. And a lot more than you know yourself. I know that you're not happy as you are, and I know that you live without happiness. If you're not happy you'll be ill; more horribly ill, perhaps, than Alice. Look at Alice».

Ще одним продуктивним засобом створення експресії в чНПМ vs жНПМ є

епіфора. Ритмічне повторення патернів посиляє специфічні ментальні сигнали в мозок, які виробляють певні емоції, ніби гіпнотизуючи читачі [2, с. 45]. Наприклад:

«But it was the doors that annoyed her; every door was left open. She listened. The drawing-room door was open; the hall door was open; it sounded as if the bedroom doors were open; and certainly the window on the landing was open, for that she had opened herself. That windows should be open, and doors shut--simple as it was, could none of them remember it?».

Заради підвищення емоційно-значеннєвої інтонації в жіночому невласному прямому мовленні, авторка використовує багато повторів у завершальних позиціях фрагменту, щоб передати почуття невдоволення та роздратування [4, с. 74].

Кільцевий або рамковий повтор, коли адресант спочатку вказує на важливий аспект, розгортає зміст повідомлення, і як емоційно-експресивний підсумок повторює початкову ідею у завершенні свого висловлення [3, с. 23]. Віддалене повторення сприяє глибшому розумінню змісту повідомлення автора, оскільки кожний етап між повторюваними словами додає нові смислові можливості для них, надаючи їм додаткові значення та різні конотації [2, с. 136]. Це надає висловленню експресивно-забарвленого відтінку та емоційно-художнього впливу на адресата.

Синонімічне перерахування елементів сприяє інтенсифікації змісту висловлення, створює емоційну напругу у ЖНПМ, а також обумовлює його метафоричну віднесеність (he and his children seemed to be swallowed up in that blue, that distance).

Взаємодія між комунікативною категорією ввічливості та гендерним аспектом є неоспоримою. Мова, безумовно, є засобом вираження ідентичності та статі особи, а водночас фіксує гендерні особливості її мовлення [3, с. 9].

Під позитивною ввічливістю розуміється вияв дружби та підтримки до адресата, співчуття із ним, наголошення на груповій ідентичності, бажання досягнення згоди та уникнення конфліктів. Це включає в себе використання мовленнєвих актів, спрямованих на «підвищення» ролі адресата, таких як компліменти, вираження розради, подяки, пропозиції допомоги, вияв турботи і симпатії щодо побажань адресата, а також запрошення до спільних дій та висловлення згоди [1, с. 41].

«Yes, you can do it. I believe in you. I expect it of you.» She had made him feel all that, and directly they got back (he looked for the lights of the house above the bay) he would go to her and say, "I've done it, Mrs. Ramsay; thanks to you».

Негативна ввічливість включає використання непрямих висловлень, оцінних суджень, що виражають невпевненість, свідчать про ввічливий песимізм, залучення читача (You know, we-референція, one), елементи суб'єктивності (I / we think) [2, с. 6].

Взаємодія комунікативно-прагматичних та стилістичних особливостей чоловічого та жіночого голосу визначається гендерними аспектами статі. У художніх творах, які неможливі без контексту, ми спостерігаємо гендерну маркованість мовних актів на лексичному та синтаксичному рівнях [3, с. 71].

Прагматична установка чоловічого та жіночого невласного прямого мовлення реалізується за допомогою конкретних когнітивних та модальних мовних сигналів. Ці сигнали передбачають застосування теорії мовленнєвих актів, яка чітко розкриває чоловічу та жіночу вербальну поведінку, а також їхні індивідуальні комунікативні стратегії і тактики. У результаті дослідження виділено чотири типи мовних актів: експресиви, директиви, репрезентативи та комісиви.

Біологічне походження визначає різницю у використанні мовних засобів між чоловічим та жіночим стилями. Жіноча природа відзначається пом'якшено-ввічливою, але емоційно-експресивною манерою висловлення думок. Різноманітні

форми апелювання до почуттів виявляються у великій кількості образних засобів вжитих жінками, таких як метафори, епітети, художні порівняння та інші. У жіночому стилі переважають форми ввічливості, водночас чоловічий стиль вирізняється сухістю і прагматичністю. Жіночий стиль спрямований на співпрацю, тоді як чоловічий має владний характер [4, с. 62]. Для вираження емоційно-оцінного зображення думок персонажів обох статей застосовується тактика метафоризації, що є проекцією емоційності в жіночому стилі. Також виділяється тактика похвали, яка відображає заохочення та дружбне ставлення до адресата. Хеджування, яке є домінантою жіночого стилю, дозволяє пом'якшити категоричність висловлень та підтримує розмову.

Отже, результати аналізу також показують, що використання тактики імітації живого діалогу виявляє невпевненість персонажів-жінок. Таким чином, різноманітність стилів та стратегій в мовленні визначається не лише гендерними різницями, але і біологічними особливостями.

Список використаних джерел:

1. Бігунова Н. Схвалення, похвала, комплімент та лестощі як тактики реалізації стратегії пом'якшення висловлювання [Електронний ресурс] / Наталя Бігунова. – Режим доступу: http://journal.mandrivets.com/images/file/Bigu_15_1.pdf.
2. Нера Н.Я. Гендерний аспект невласно-прямого мовлення в англomовному художньому дискурсі (на матеріалі жіночої прози першої половини XX століття). Diss. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02. 04–германські мови. Львів, 2017. С. 59-61.
3. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації. О.О. Селіванова. Черкаси : Вид-во Чабаненко Ю. А., 2011. 350 с.
4. Тихоновська Г. Мовленнєві акти в межах міжгендерного спілкування на матеріалі сучасної художньої прози. Г. Тихоновська. Науковий вісник Східноєвропейського нац. ун-ту імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. 2013. № 18. С. 104–108.